

УДК 347.998.85

Михайло Смокович,кандидат юридичних наук, суддя Вищого адміністративного суду України,
секретар Пленуму Вищого адміністративного суду України

ВІДПОВІДАЧ У ВИБОРЧОМУ СПОРІ: СТАТУС ТА ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню проблем щодо визначення відповідача в адміністративному судочинстві. У результаті дослідження дано дефініцію відповідача у виборчому спорі, виявлено, що таке визначення залежить від категорії адміністративного спору та запропоновано її уніфікувати.

Ключові слова: адміністративний суд, виборчий спір, відповідач, дефініція, сторона в адміністративному процесі.

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Суд, здійснюючи правосуддя, забезпечує захист гарантованих Конституцією України та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави [1].

Отже, незважаючи на конституційні гарантії на звернення за судовим захистом (ст. 55 Конституції України), суд, здійснюючи правосуддя, забезпечує захист гарантованих Конституцією України та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави не лише тих осіб, які звернулися до суду, а й тих, які є відповідачами у судових справах [2].

Статус відповідача як учасника судочинства, його права та обов'язки досліджувалися в науці. Зокрема визначенню учасників в адміністративному судочинстві, в тому числі й відповідача як сторони у адміністративній справі присвятили свої роботи провідні науковці та практики В. М. Бевзенко, М. В. Жушман, В. П. Іщенко, С. В. Кальченко, С. В. Ківалов, Ю. Б. Ключковський, В. М. Колесниченко, В. В. Комаров, А. Т. Комзюк, О. В. Коцкій, В. В. Кривенко, Р. О. Куйбіда, Д. Д. Луспенник, Р. С. Мельник, О. М. Пасенюк, В. Г. Перепелюк, Ю. А. Попова, І. Л. Самсін та інші.

Дослідження правового регулювання

статусу і проблем визначення відповідача у виборчому спорі здійснюється вперше.

Мета статті — проаналізувати нормативне врегулювання, судову практику та в порівняльному аспекті виокремити особливості статусу відповідача як сторони у виборчому спорі та особливості його встановлення. За результатами дослідження запропонувати зміст дефініції відповідача у виборчому спорі та шляхи вдосконалення законодавства щодо визначення такого відповідача.

Щодо дефініції відповідача, то А. Й. Пашук зазначав, що відповідачем є особа, яка покликана відповідати за позовом внаслідок заяви позивача про те, що вона порушила чи оспорує його права [3]. У той самий час О. А. Логінов та О. О. Штефан вважають, що відповідач — це особа, яка, на думку позивача, порушила чи заперечила його суб'єктивні права чи законні інтереси [4]. В науково-практичному коментарі Цивільного процесуального кодексу України, за загальною редакцією В. В. Богатиря, визначено, що відповідач — особа, яка залучається у цивільну справу як можливий порушник прав позивача [5]. Видатний процесуаліст В. В. Комаров вказує, що відповідач — це особа, до якої пред'являється позов про захист суб'єктивних прав чи охоронюваних законом інтересів [6].

У результаті аналізу та синтезу наукових визначень поняття «відповідач», на наш погляд, можна зазначити, що в них відсутня основна ознака — це обов'язок

нести відповідальність за вимогою у пред'явленому позові, у зв'язку з чим бути суб'єктом спірних правовідносин. Без цієї ознаки відповідач є неналежним, тобто не відповідачем.

Отже, відповідачем є особа, яка повинна відповідати і бути стороною спірних правовідносин, а не тільки, на думку позивача, порушила чи заперечила його суб'єктивні права, оскільки, якщо така особа не повинна відповідати і не є стороною у спірних правовідносинах, то вона є неналежним відповідачем, тобто фактично не є відповідачем, вона лише формально є такою особою.

Тобто така особа взагалі не причетна до предмета спору і навіть не може заперечувати з точки зору обґрунтованості підстав позовних вимог, вона не несе обов'язків щодо порушення та відновлення прав, свобод та інтересів позивача, оскільки така особа не є стороною спірних правовідносин.

Однак вона може бути відповідачем, оскільки її вибрав позивач. На наш погляд, у такому випадку відповідач також мав би право не бути їм у справі, якщо вважає, що він не є стороною у спірних відносинах і не відповідає за вимогами позову. В такому випадку необхідно було б закрити провадження у справі. Важливим є те, що відповідачем може бути не будь-яка вибрана позивачем особа, а лише сторона у спірних правовідносинах, у яких відповідач, на думку позивача, порушив його права, свободи та інтереси.

На наш погляд, відповідач, який вважає, що він не є таким і не хоче бути у цьому статусі, повинен мати право на виключення його зі справи із позбавленням його такого статусу. Якщо ж суд це установить, то необхідно законодавчо врегулювати, що в такому випадку суд повинен закрити справу щодо нього, а до відкриття провадження у справі — відмовити у відкритті провадження. В протилежному випадку, якщо обрання відповідача буде відбуватися згідно з розсудом позивача, як це врегульовано чинним законодавством, то кожен є потенційним відповідачем і позбавитися цього статусу неможливо.

Вважаємо, що відповідач — це особа, до якої пред'являється позов про захист

суб'єктивних прав чи охоронюваних законом інтересів, яка є стороною у спірних правовідносинах та несе відповідальність за відновлення порушених прав та інтересів позивача.

Законодавчо поняття відповідача вперше було визначено Кодексом адміністративного судочинства України (далі — КАС України). Так, п. 9 ч. 1 ст. 3 КАС України встановлено, що відповідач — суб'єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача. З ч. 3 ст. 50 цього Кодексу слідує, що відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено цим Кодексом [7]. Однак, вважаємо, що цими нормами не розкрито поняття відповідача, а лише вказано осіб, які можуть бути відповідачами у адміністративній справі.

Аналіз та синтез наведених норм дає підстави для висновку, що відповідачів в адміністративній справі можна поділити на дві групи. До першої необхідно віднести суб'єктів владних повноважень, а до других — інших осіб, до яких звернена вимога позивача.

З цього приводу О. В. Коцій зазначав, що законодавче визначення відповідача в адміністративному судочинстві одразу викликає заперечення та потребує доповнення, оскільки відповідачем може бути також і суб'єкт, який не наділений владними повноваженнями [8].

О. Бачеріков розрізняє такі групи відповідачів у адміністративному судочинстві:

- 1) суб'єкти владних повноважень.
- 2) громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень — за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень [9].

На наш погляд, такий висновок зазначений правник зробив з урахуванням положень ч. 4 ст. 50 КАС України, відповідно до якої громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень: 1) про тимчасову заборону

(зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; 2) про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; 3) про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України; 4) про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо); 5) в інших випадках, встановлених законом [10].

На погляд О. М. Пасенюка, в адміністративному судочинстві відповідачем є особа, яка, на думку позивача, порушила його право, свободу чи інтерес і повинна усунути це порушення чи компенсувати шкоду [11].

Порівняльний аналіз процесуального законодавства та поглядів науковців дає підстави зробити висновок про те, що єдине поняття відповідача та притаманні йому ознаки, які б давали можливість визначити його дефініцію, відсутні. На наш погляд, основною причиною такого становища є багатоманітність юрисдикції адміністративних судів, яку встановлено частинами 1 та 2 ст. 17 КАС України.

З метою визначення дефініції відповідача в адміністративній справі вважаємо необхідно виходити з положень п. 9 ч. 1 ст. 3 КАС України, яким встановлено, що відповідач — суб'єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача.

Отже, до першої групи відповідачів необхідно віднести суб'єктів владних повноважень, а до другої — інших осіб, до яких звернена вимога позивача.

Досліджуємо першу групу відповідачів, якими є суб'єкти владних повноважень, до яких належать орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Однак загальновідомо, що суб'єкти владних повноважень залежно від характеру правовідносин можуть й не бути відповідачами в адміністративній справі.

Для того щоб суб'єкт владних повноважень був відповідачем в адміністративній справі, необхідно, щоб він був

стороною у спірних правовідносинах у результаті виконання своїх владних управлінських функцій та, безумовно, у разі подання до такого суб'єкта позову. Крім того, в окремих випадках (щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби) законодавець й такі справи відносить до юрисдикції інших судів.

Як наслідок, з урахуванням висновків цього дослідження можна попередньо для цієї групи відповідачів визначити їх поняття. Відповідач в адміністративній справі — це суб'єкт владних повноважень, до якого пред'являється позов про захист прав, свобод чи інтересів фізичної особи, прав та інтересів юридичної особи, який є стороною у спірних правовідносинах, що виникли в результаті виконання ним владних управлінських функцій, та несе відповідальність за відновлення порушених прав, свобод та інтересів позивача, якщо законодавством не встановлено, що цей суб'єкт є відповідачем у справах юрисдикції інших судів.

Другою групою відповідачів в адміністративній справі є інші особи, до яких звернена вимога позивача.

З визначенням другої групи відповідачів у адміністративній справі є певні складнощі, які полягають у тому, що такими особами можуть бути й не суб'єкти владних повноважень. Помилковою є думка про те, що позивачем в такому разі є суб'єкт владних повноважень.

Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 23 Закону України від 13.01.2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації до суду здійснюється відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України. Статтею 13 цього Закону визначено розпорядників інформації, до яких належать суб'єкти, які володіють такою інформацією, в тому числі й суб'єкти господарювання та інші юридичні особи, які не є суб'єктами владних управлінських функцій. Отже, з наведених норм убачається, що у цьому разі відповідачем у адміністративній справі може й не бути суб'єкт владних повноважень, таким не буде й позивач. Тобто маємо випадок відсутності суб'єкта владних пов-

новажень як сторони в адміністративній справі. Звідси випливає висновок, що не кожному відповідачу в адміністративній справі притаманна ознака, за якою він має бути стороною у спірних правовідносинах, які пов'язані з виконанням ним владних управлінських функцій.

З положень п. 8 ч. 1 ст. 3 КАС України випливає, що позивачем в адміністративній справі може бути суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду [12]. Системний аналіз цієї норми дає підстави зробити висновок, що в такому разі позивач не звертається до суду за захистом своїх прав, свобод чи інтересів, а зверненням до суду виконує свої функції, повноваження. Отже, в цьому випадку втрачається ще одна ознака дефініції «відповідач», а саме, що це є особа, до якої пред'являється позов про захист прав, свобод чи інтересів фізичної особи, права інтересів юридичної особи. Наприклад, позов органу Служби безпеки України до іноземця про примусове видворення його з території України. В цьому випадку позивач як суб'єкт владних повноважень не захищає в судовому порядку свої права, свободи чи інтереси, а виконує функціональні повноваження, надані йому державою у цій сфері правовідносин. Крім цього, відповідач у такій категорії справ захищає своє право на перебування у країні, а не доводить те, що він не порушив будь-чиїх прав, свобод чи інтересів. Отже, поняття відповідача у цій категорії адміністративних справ, його ознаки відмінні від наведених раніше, оскільки до таких відповідачів пред'являється позов не про захист прав, свобод чи інтересів позивача, а про здійснення в судовому порядку відповідачів відповідних заходів (видворення, повернення податкового боргу, стягнення коштів, припинення повноважень тощо).

Дослідження показує, що визначити уніфіковане поняття відповідача в адміністративній справі неможливо, оскільки це залежить від спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Крім зазначених проблем визначення поняття відповідача в адміністративній

справі, є особливості такого визначення у виборчих справах, особливості розгляду яких встановлені статтями 172—179 КАС України.

В одному із своїх досліджень ми вказували, що відповідно до ч. 1 ст. 176 КАС України, якою встановлено особливості провадження у справах, пов'язаних із виборами Президента України, виборча комісія, кандидат на пост Президента України, партія (блок) — суб'єкт виборчого процесу, виборець, законні права або охоронювані інтереси яких порушено, мають право оскаржувати рішення чи дії об'єднання громадян, виборчого блоку, його посадової особи чи повноважного представника, які стосуються виборчого процесу, крім тих рішень чи дій, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян належать до його внутрішньої організаційної діяльності або виключної компетенції. Частиною 3 цієї статті встановлено, що кандидат на пост Президента України, партія (блок) — суб'єкт виборчого процесу мають право оскаржувати дії іншого кандидата на пост Президента України, його довіреної особи, якщо ці дії спрямовані на порушення встановленого законом порядку висування кандидата, проведення передвиборної агітації, інші порушення їхніх прав або виборчих прав громадян.

Системний аналіз зазначених норм також вказує, що гарантоване конституційне право на судовий захист у зазначених виборчих справах залежить від таких складових:

- позивачем може бути тільки визначений указаними нормами суб'єкт виборчого процесу;
- за захистом до суду позивач може звернутися у разі порушення його прав або охоронюваних інтересів;
- відповідачами у таких справах можуть бути тільки визначені особи;
- порушення мають бути лише у встановленій сфері (на певному етапі) відносин виборчого процесу (порядку висування кандидата, проведення передвиборної агітації) [13].

Хоча досліджувались проблеми осіб, які мають право на звернення до суду у виборчій справі, однак наведеним висновком вказано, що відповідачами у та-

ких справах можуть бути тільки визначені особи. Тобто законодавець заздалегідь визначає відповідача у справі, до якого може бути пред'явлений позов. Крім того, в цьому випадку позивач має таке право у разі порушення його прав та охоронюваних законом інтересів. Цей позивач також визначений указаною нормою.

Водночас ч. 1 ст. 174 КАС України передбачено, що право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, що порушують законодавство про вибори та референдум, мають виборча комісія, кандидат, партія (блок), місцева організація партії, які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, комісія з референдуму, ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму [14].

Крім того, ч. 1 ст. 175 КАС України визначено, що право оскаржувати дії чи бездіяльність кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу, що порушують законодавство про вибори чи референдум, мають кандидат, партія (блок), місцева організація партії, які є суб'єктами відповідного виборчого процесу, ініціативна група референдуму, інші суб'єкти ініціювання референдуму [15].

Дослідження наведених норм указує на те, що законодавством заздалегідь визначається відповідач у виборчих спорах. Тобто науковий висновок про те, що відповідач є лише імовірним учасником, який, можливо, буде здійснювати повноваження відповідача [16], до зазначеної категорії адміністративних справ не підходить. У цьому разі відповідач виділяється ще й такою особливістю, як можливий порушник законодавства про вибори.

Вищенаведені процесуальні приписи дублюються законодавцем в матеріаль-

них законах, якими регламентовано проведення відповідних виборів. Так, згідно з ч. 9 ст. 108 Закону України від 17.11.2011 р. № 4061-VI «Про вибори народних депутатів України» (далі — Закон про вибори народних депутатів) рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, членів цих комісій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, кандидатів, їхніх довірених осіб, партій, їхніх посадових та уповноважених осіб, офіційних спостерігачів, що порушують законодавство про вибори, можуть бути оскаржені до суду в порядку, визначеному КАС України [17].

У судовій практиці щодо розгляду виборчих спорів виникали проблеми у разі, якщо відповідачем є особа, яка не визначена законодавством як відповідач у такому спорі. По-перше, чи є такий спір виборчим? По-друге, чи підлягає такий спір розгляду за особливостями, встановленими статтями 172—179 КАС України? Звісно, якщо такий спір спрямований на захист виборчих прав громадян чи інших учасників виборчого процесу чи процесу референдуму, то він є виборчим, а тому й підлягає розгляду за указаними особливостями.

Отже, незважаючи на те, що у виборчих спорах законодавець визначає відповідача, такий перелік не є вичерпним, оскільки, як зазначали ми у своїх попередніх дослідженнях, відповідачами у виборчому спорі можуть бути всі особи, які перешкоджають реалізації виборчих прав суб'єктами виборчого процесу або іншими носіями таких прав.

Так, ч. 1 ст. 74 Закону про вибори народних депутатів встановлено, що участь у передвиборній агітації забороняється іноземцям та особам без громадянства [18]. Звідси висновок: якщо вони проводять агітацію у формі мітингу, демонстрації, пікету, які можуть бути обмежені лише судом (ст. 39 Конституції України), то й іноземці чи особи без громадянства будуть відповідачами у такому спорі.

Частиною 7 ст. 2 Закону про вибори народних депутатів надано право грома-

дянам України брати участь у проведенні передвиборної агітації [19]. У разі порушення громадянином України приписів щодо проведення передвиборної агітації він також може бути відповідачем у виборчому спорі. Хоча законодавцем не визначено, що ці особи можуть бути відповідачами у виборчому спорі.

Аналіз і синтез законодавства та практики вказує на висновок про те, що відповідачами у виборчому спорі можуть бути всі особи, які перешкоджають реалізації виборчих прав суб'єктами виборчого процесу або іншими носіями таких прав, у тому числі й виборці, іноземці та особи без громадянства.

Цим дослідженням доведено, що узагальнюючу дефініцію відповідача у адміністративному судочинстві за єдиними ознаками визначити неможливо, оскільки таке визначення залежить від категорії адміністративного спору.

Однак О. В. Коцій зробив висновок, що відповідач в адміністративному судочинстві — це будь-яка фізична чи юридична особа, до якої за суб'єктивним переконанням позивача мають бути звернуті її претензії, котрі виникли із спірних публічно-правових (матеріально-правових) відносин за участю цих осіб [20]. Вважаємо, що таке визначення не охоплює всіх відповідачів у адміністративних спорах. Наприклад, блок політичних партій не є фізичною чи юридичною особою, не є такими також тимчасові об'єднання громадян. На наш погляд, відповідач встановлюється не за суб'єктивним переконанням позивача, оскільки таким є особа, яка є стороною у спірних правовідносинах. Якщо ця особа не є стороною, то вона не може бути відповідачем, вона стає неналежним відповідачем.

Водночас О. Бачеріков зазначав, що відповідач — це сторона у публічно-правовому спорі, яка: є суб'єктом владних повноважень (органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою чи службовою особою або іншим суб'єктом, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі і делеговані), який своїм рішенням, дією або бездіяльністю порушив або міг порушити права, свободи та інтереси фізичних

осіб, права та інтереси юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин, якщо таке рішення, дія або бездіяльність оскаржується за адміністративним позовом у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, та суддею винесено ухвалу про відкриття провадження у справі за цим позовом, але рішення суду за цим позовом ще не набрало чинності, або є громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, їх об'єднанням, юридичною особою, які не є суб'єктами владних повноважень, щодо яких суб'єкт владних повноважень звернувся до адміністративного суду з адміністративним позовом: про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України; про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо); в інших випадках, встановлених законом, якщо суддею винесено ухвалу про відкриття провадження по справі за цим позовом, але рішення суду за цим позовом ще не набуло чинності [21]. Вважаємо, що таке визначення відповідача у адміністративній справі не має узагальнюючих ознак, а перераховує їх щодо всіх категорій адміністративних справ.

На наш погляд, відповідач в адміністративній справі — це особа, яка є стороною у спірних правовідносинах та до якої пред'явлено адміністративний позов. Вважаємо, що таке загальне визначення підходить до визначень відповідача у всіх категоріях адміністративних справ.

Щодо відповідача у виборчій справі, то, можливо, найбільш вдалим було б таке визначення: відповідач у виборчій справі — це особа, до якої пред'явлено позов про порушення виборчого законодавства. Однак, урахувавши вищезазначену дефініцію, можливо, вдалішим визначенням відповідача буде таке: відповідач у виборчій справі — це особа, яка є стороною у спірних правовідносинах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, до якої пред'явлено адміністративний позов. Всі останні

ознаки відповідача у виборчій справі є факультативними.

У наукових колах дискутується момент, з якого особа стає відповідачем. О. Бачеріков вважає, що особа набуває статусу відповідача з моменту набуття чинності ухвали про відкриття провадження у справі за адміністративним позовом [22]. Однак у разі прийняття судом ухвали про залишення без руху позовної заяви, повернення позовної заяви, відмову у відкритті провадження у справі, такі ухвали підлягають апеляційному та касаційному оскарженню. Для перегляду їх в апеляційному та касаційному порядку запрошуються всі особи, які беруть участь у справі, а саме, які зазначені в позовній заяві в якості позивача, відповідача та третіх осіб. Всі перераховані особи мають право давати пояснення, заперечення тощо стосовно законності прийнятих ухвал. Звідси висновок про те, що особа стає відповідачем у адміністративній справі з моменту надходження адміністративного позову до су-

ду, в якому позивач її визначив в якості відповідача.

На підставі викладеного можна дійти таких висновків.

Дослідженням виведено дефініцію відповідача у виборчому спорі як особи, що є стороною у спірних правовідносинах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, до якої пред'явлено адміністративний позов.

Визначено, що відповідачами у виборчому спорі можуть бути всі особи, які перешкоджають реалізації виборчих прав суб'єктами виборчого процесу або іншими носіями таких прав, у тому числі й виборці, іноземці та особи без громадянства.

Вважаємо, що цим дослідженням питання визначення відповідача у виборчому спорі та й узагалі в адміністративному судочинстві не розв'язані. Потребують подальшого законодавчого врегулювання повноваження неналежного відповідача стосовно неучасті в розгляді справи та закриття провадження у справі в такому випадку.

ПРИМІТКИ

1. Конституція України у судових рішеннях / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — С. 318.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.
3. Цивільний процесуальний кодекс Української РСР : наук.-практ. ком. ; відп. ред. І. П. Кононенко // Вид-во політ. літ. України. — К., 1973. — С. 99.
4. Цивільний процес України : навч. посіб. / О. А. Логінов, О. О. Штефан. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — С. 45.
5. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / за заг. ред. В. В. Богатири. — К. : Вид. дім «Професіонал», 2012. — С. 69.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : наук.-практ. ком. / за ред. В. В. Комарова. — Х. : Одиссей, 2001. — С. 195.
7. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35—36, 37. — С. 1358.
8. Коцій О. В. Сутність та підстави участі в адміністративному судочинстві України відповідача [Електронний ресурс] / О. В. Коцій. — Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11kovcuv.pdf>.
9. Бачеріков Олег. Визначення терміна «відповідач» за Кодексом адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] / Олег Бачеріков. — Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2609>.
10. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35—36, 37. — С. 1358.
11. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. : Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. — К. : Старий світ, 2006. — С. 278.
12. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35—36, 37. — С. 1358.
13. Смокович М. І. Право на звернення до суду у виборчому спорі / М. І. Смокович // Юридична Україна. — 2013. — № 7. — С. 29—36.

14. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35—36, 37. — С. 1358.
15. Там само.
16. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. — К. : Прецедент, 2007. — С. 140.
17. Закон України від 17.11.2011 р. № 4061-VI «Про вибори народних депутатів України» // Офіційний вісник України. — 2011. — № 97. — Ст. 3526.
18. Там само.
19. Там само.
20. Коцій О. В. Зазнач. праця.
21. Бачеріков Олег. Зазнач. праця.
22. Там само.

Смокович Михаил. Ответчик в избирательном споре: статус и проблемы определения.

Статья посвящена исследованию проблем относительно определения ответчика в административном судопроизводстве. В результате исследования определена дефиниция ответчика в избирательном споре, выявлено, что такое определение зависит от категории административного спора и предложено ее унифицировать.

Ключевые слова: административный суд, избирательный спор, ответчик, дефиниция, сторона в административном процессе.

Smokovich Mykhailo. The defendant in the election dispute: status and problems of definition.

This article is dedicated to the problems concerning the definition of defendant in the administrative proceedings. In the process of study definition is given to term «respondent» in the election dispute, and found out, that this definition depends on the category of administrative dispute, and is proposed to unify this definition.

Key words: administrative court, election dispute, defendant, definition, party in administrative process.